

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Dubium II. Quæ causæ excusent ab observatione Festorum, ob quas
opera prohibita liceant.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

Ad 3. N. Conseq: Disparitas est, quòd per omnes illas etiam simul sumptas comestiones nulla fiat gravis transgressio Præcepti, quia non ponitur secunda plena refectio, sed singuli adhuc servant substantiam Jejunii, & macerant corpus, qui est finis Præcepti: è contrà in nostro casu per illos labores ponitur gravis inhonoratio Festi, omnes autem illi labores attribuuntur uni mandanti, ergo meritò illi attribuitur gravis inhonoratio Festi non minùs, quàm si illos labores ipse physicè poneret.

DUBIUM II.

Quæ causa excusent ab observatione Festerum, ob quas opera prohibita liceant.

- 583 ¹ **T**ales præcipuè sunt septem: *Prima*, Dispensatio Episcopi, vel habentis potestatem qualis Episcopalem; uti Superiores Religionum, imò & Parochi, quando non datur facilis accessus ad Episcopum. *Suar. c. 33. Bonac. P. 3. n. 20.*
- ² *Secunda*, Consuetudo; nam sic licentia nundinæ illæ, in Festis passim haberi solitæ: Et præparaciones deliciarum non necessariarum, ut cupediarum, placentarum, & similiarum ciborum artificiosorum; item emptiones & venditiones regularum parvi momenti. *Bonac. l. c. Laym. L. 4. T. 7. c. 2. n. 6.*
- ³ *Tertia*, Pietas in Deum: per quam licentia opera, quæ proximè, (non quæ remotè) spectant ad cultum Dei: ut pulsare campanas, circumferre imagines, vel cruces in supplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac similia, quæ ad ipsum officium non spectant, si absque ratione in Festum differantur, venialia habentur. *Fil. T. 27. n. 218. Bonac. l. c.*

Quarta

Quarta, Charitas erga Proximum : per quam licent & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum, ne expensis graventur. Sic etiam possunt rusticanorum, in parvis oppidis, si aliis diebus adesse nequeant, causæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus & infirmis, pro tunc egentibus, subvenire. Item emere & vendere rusticis, qui aliis diebus impediuntur. *Laym. n. 7. Vid. Dian. P. 2. T. 15. R. 34.*

Quinta, Necessitas propria vel aliena, corporis vel animæ, si nimirum sinè gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quo modo excusantur, I. Judicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. si latro sit fugiturus, nisi tunc capiatur. 2. Servi & ancillæ coacti à Dominis laborare, nec audentes recusare: quod si tamen frequenter contingit, eos deserere debent. *Suar. Laym. c. 4. n. 3.* Iidem & similes reficientes suas vestes, cum id aliis diebus non possint. 4. Pauperes, qui se suosque alere non possunt, operantes privatim, sinè scandalo; maximè quando multi dies festi concurrunt. *Bonac. n. 13.* 5. Coci & culinarii. 6. Pistores, laniones, & similes in oppidis populosis, & concursu Festorum. 7. Chirurghi, & Pharmacopola. 8. Conflatores ferri & vitri, coctores laterum, calcis, &c. Et quicumque, quorum opus semel cœptum, non potest interrumpi sinè damno. 9. Molitores, & Naucleri pendentes à ventis. 10. Piscatores halecum, tinnorum, &c. qui certo tantum anni tempore id possunt. II. Instauratores fontium, pontium, viarum publicarum, & similibus, quæ moram non patiuntur. 12. Sartores in operibus necessariis, ut funeribus,

- » nuptiis, &c. si aliter fieri non potest, ut satisfaciant.
 » 13. Agricola ad cavendum damnum ruri laborantes; ut si ob pluviam imminentem segetes vel fœnum congregent. *Bonac. num. 13. Fill. num. 211.*
 » 14. Denique excusantur etiam mercatores, qui clausis tabernis quædam vendunt; cum præsupponere possint, emptoribus ea tunc esse necessaria, nec aliàs commodè emere posse. De supra dictis *vid. Suar. Fill. Laym. Bonac. ll. cc.*
 » *Sexta.* Utilitas non simpliciter necessaria, sed ad communem lætitiã, vel splendorem. Sic enim licet in adventu vel ortu Principis laborare, ut perficiantur theatra, ignes, vestes, &c. quanquam monet rectè *Suar. præstare in hoc casu petere veniam à Pastoribus. Vid. Bonac.*
 » *Septima.* Excusat item, saltem à gravi peccato, parvitas operis, seu temporis. Unde grave non videtur unã horã laborare, ut habet *Suar. l. 2. de Festis c. 32.* maximè, ut notat *Laym. c. 4. n. 1.* si labor non sit nimis servilis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis damnare, si quis duas aut tres horas impendat. *Vid. Fill. num. 209.*
 » In forensibus autem & judicialibus materia quantitatẽ non ex quantitate temporis, sed ex qualitate operis desumendam, monet *Escob. E. 5. c. 3. n. 14. ex Palao Tract. 9. D. 2. P. 1. n. 4.* Sic grave peccatum esse asserit venditionem rei magni momenti, cum magna solennitate, licet brevi tempore fiat. Quod intelligitur (secundùm supradicta) nisi consuetudo, vel necessitas excuset.

A D D E N D A.

- § 84 Q. 139. *Quid notandum sit circa dispensationem pro labore in die festo.* R. Hæc pauca, in Festis Jure communi inductis, si causa adsit, validè

validè dispensat Episcopus & ejus Vicarius pro omnibus Diœcesanis, Parochus pro Parochianis, Superior pro subditis, non tamen pro famulis sæcularibus; Papa pro omnibus, etiam finè causâ, sic tamen dispensans peccare potest: Deinde qui potest dispensare potestate ordinariâ, potest suas vices alteri delegare, dicendo, si ille approbaverit causam, dispenset: Si autem ipsemet habeat potestatem delegatam, non potest subdelegare, attamen dicere potest, dispenso, si ille causam approbaverit: Denique si causa moraliter certa excuset, non est opus dispensatione Superioris, nisi fortè ratione scandali, quod oriretur, si publicè laboraretur, *Tamb. L. 4. c. 3. §. 2. à n. 31. Vide Leurenium P. 1. Quæst. 437. num. 2.*

Q. 140. *Quid circa consuetudinem.* R. Hoc unum, 585 quod per consuetudinem videatur nunc licitum molere, non tamen advehere frumenta vel farinam avehere: non ubique tamen est talis consuetudo. *Escob. & Stoꝝ* per consuetudinem excusant etiam eos, qui tempore messis die festo sub vesperum acuunt falcem, vel præparant materiam pro labore sequentis diei necessariam.

Q. 141. *Quomodo pietas excuset.* R. Propter hanc 586 licitum est die festo fodere sepulchrum pro mortuo illo die sepeliendo, *Illsung T. 5. num. 167*; item veniale tantùm esset erigere sepulchrum Christi, præsepe vel moles artificiosas ad excipiendam Eucharistiam, licet die præcedenti fieri potuisset; item collocare scenam in Ecclesiis ad repræsentationem sacram, *Tambur. num. 3. Illsung supra.* Dubitatur autem, an excuset voluntas vitandi orii; negant *Suar. Comit. & alii*, quia opus, quod ex se est servile, manet tale, quamvis fiat pio fine: è contrâ à mortali excusant *Sa, Silv.* aliique
cum

cum *Burgh. Cent. 1. Cas. 77.* quia si liceat laborare ad vitandum damnum temporale, magis licebit ad vitandum malum spirituale, quale est otium sed dicendum est cum *Sanch. in Conf. L. 5. c. 2. De Castrop. Tamb. Illsung* suprâ, tum tantum licitum est laborare vitandi otii causâ, quando aliter vitare non posset aliqua tentatio, si enim liceret præcipue ad vitandum otium, etiam liceret quibusvis opibus, ne otiosi essent, aut saltem ne ad popinas, aut ad alias periculosas conversationes irent, uti refert *Steph. T. 1. D. 5. n. 154.* Denique ex *Cap. Conquestus de Feriis*, plures apud *Sanch. D. 21.* docent opera servilia ob pietatem, vel Ecclesiam vel Monasterium vel Pauperes alendos absolute esse licita, limitant *Sily. & alii*, exceptis Dominicis & Festis sollemioribus: Alii excipiunt solam Dominicam Paschæ & Pentecostes; sed hæc omnia melius negantur, nisi prout dicitur *Quæst. seq.*

587 Q. 142. *An Charitas excuset laborantem pro paupere.*

R. Excusat laborantem pro tali paupere, cui ratione gravis necessitatis tum liceret laborare: debes autem scire, quis determinatè sit ille pauper, cui laboras, *Sanch. D. 23. & alii, Ills. Tamb. §. 3. n. 16.* qui Domicellis otii vitandi causâ volentibus laborare die festo, rectè suaserit, ut laborarent pro tali paupere, aut etiam pro Ecclesia in gravi necessitate constituta, tum enim excusabit Charitas.

588 Q. 143. *Ad quæ præterea se extendat excusatio ab necessitate.* R. §. 1. Ob hanc licitum est laborare in messe, foeno, vindemia, quando aliàs ratione tempestatis & pluviarum probabile damnum timeretur, *Illsung T. 5. n. 167;* item ad cavendum grave damnum aliud: non esse autem licitum ob extra-ordinarium lucrum, docent *Suarez & Castrop. T. 9. P. 10. n. 3,* sed probabiliter putant licere

Sanch. D. 19. Dian. P. 2. T. 15. R. 34. Tamb. §. 2. num. 8,
quia amittere notabile lucrum extra-ordinarium
videtur esse grave damnum, neque putandum est
Ecclesiam, utpote piam Matrem, velle Fideles
ad hoc obligare : quantum autem debeat esse
lucrum, ut pro eo liceat laborare, insinuabitur n. 681.

§. 2. Licitum est pro victu præparando occidere, 589
excoriare vel deplumare animalia, si pridie fieri
non potuerit, *Sanch. D. 18. Tambur. n. 22* : plus dicit
Castrop. supra his verbis : *Parantes cibum & potum,*
tametsi superflue & ad delectationem, excusantur
consuetudine, namque sic jam est introductum,
idque extensum est ad colligendos fructus eodem die,
ut saniores & integriores sint & ad occidenda &
excorianda animalia, præcipue si sit ratio aliqua,
qualis est cibaria non esse ita suavia, si alio die
disponantur &c ; & idem de cibus etiam superfluis
docet *Fagund. in 1. Præcept. Eccles. L. I. c. II. n. I.*

§. 3. Si recitanda est Comœdia die festo, 590
potest tum fieri apparatus, qui commodè
non potuit præveniri, *Tolet. & alii cum Sanch. D. 18* :
item licitum est fabris ferrariis calceare equos
ob necessitatem itinerantium, *Sanch. Tambur.* Item
partim per consuetudinem, partim ob necessitatem
licitum est secare venam, irrigare olera & alia
similia, quæ passim fieri videmus non reclaman-
tibus Prælati Ecclesiæ, *Sanch. supra.*

§. 4. Barbi-Tonsores communiter excusantur, 591
vel parvitate materiæ, si unum tantum vel alterum
tondeant, vel necessitate, vel consuetudine, vel
ob lucrum cessans & oriturum damnum, si petentes
non tonderent, *Tamb. §. 2. n. 13. Diana P. 2. T. 15. R. 34.*
& alii, quod probabile agnoscit *Illsung num. 166.*
Et quamvis *Sanch. D. 21.* absolute dicat consuetudi-
nem illam semper fuisse improbatâ, excusat tamen,
si

si antè non potuerit fieri , aut si alioquin Barba
Tonfor esfet deferendus , aut si ideo die festo
tondeant, quia tum veniunt Rustici aut alii operari
aliis diebus impediti , poterunt enim tonderi
licèt barbi-tonfio ad longum tempus duraret.

592 §. 5. Sartores, qui bonâ fide appromiserunt
vestem, quam re ipsa putaverant ante diem festum
perficiendam, excusantur, si, ut stent promissis
laborent post mediam noctem usque in Festum,
Laym. L. 4. T. 7. c. 4. n. 2. Dian. P. 4. T. 4. R. 62; intelligi
si ideo passuri essent incommodum, nam si excusari
possint, tenentur à labore abstinere.

593 §. 6. Famulantes laborare possunt, si recusando
Dominos suos ad gravem indignationem com-
moverent, ex qua prudenter timerent incommoda
Illsung num. 177.

594 Q. 144. Quomodo aliquis ratione temporis excusetur
à mortali. R. §. 1. *Azor, Bonac. Regin.* putant
esse mortale laborare ad horam; *Fagund* apud *Ills.*
num. 168. adjicit medium, vel pro summo
integrum quadrantem: *Castrop. & Trull.* ponunt
duas horas: è contrâ aliqui Canonistæ requirunt
tertiam partem diei, sed communiter ab omnibus
exploduntur. Non esse mortale per duas horas
laborare, est jam recepta nostrâ ætate sententia,
inquit *Tamb. L. 4. c. 3. §. 2. n. 1*; assentiuntur *Gran. &*
Ills. supra; *Dian. P. 5. T. 5. R. 6.* dicit non fore mortale,
si duæ horæ non excedantur; *Sanchez* dicit
minùs quàm duas horas non sufficere ad mortale,
testaturque juniores Theologos plùs quàm duas
requirere; & ratio potest esse, quia duæ horæ
videntur pars modica diei, utpote duodecima.
Fill. March. & Gobat in Clypeo num. 283. requirunt
tres horas, sed communior nunc & probabilior est
sententia

sententia, si saltem multum ultra duas horas laboretur, fore mortale.

§. 2. Non est mortale singulis Festis ad duas horas laborare, quamvis id velis facere & re ipsa facias toto anno, quia dies & labores illi non uniuntur in ordine ad constituendam materiam gravem pro inhonoratione alicujus Festi, *Sancti*. in Dec. L. 1. c. 4.

Q. 145. *Quid notandum circa forensia.* R. De his habet *Busenbaum* relatus num 583: aliqua tamen clarius explicanda sunt, ut etiam melius intelligatur, quandonam adfit excusatio.

§. 1. Per forensia intelliguntur actiones, quæ quamvis non sint serviles, tamen quia nimis distrahunt animum & cultum divinum impediunt, prohibentur, *Tit. de Feriis Cap. 1. Omnes dies Dominicos à vespera in vesperam cum omni veneratione decernimus observari, & ab omni illicito opere abstinere, ut in eis mercatum minimè fiat neque placitum, neque aliquis ad mortem vel ad pœnam judicetur, nec sacramenta, (id est, Juramenta) nisi pro pace vel alia necessitate, præstentur. Cap. ult. Debet judicialis strepitus diebus conquirere feriatis.* Et post recensita Festa ordinaria in fine additur: *Nisi necessitas urgeat vel pietas suadeat, usque adeo convenit ab hujusmodi abstinere, ut consentientibus etiam partibus, nec processus habitus teneat, nec sententia, quam contingit diebus hujusmodi promulgari: licet diebus feriatis, qui gratiâ vindemiarum vel messium ob necessitates hominum indulgentur, procedi valeat, si de partium processerit voluntate.* Ex his inferunt communiter omnes, præter mercatum, principaliter prohiberi actiones judiciales, quæ dicuntur placitum, & sunt citatio partium; formatio processus sive cognitio causæ; & sententia; quæ

quæ quamvis Jure civili L. *Ut in die*, 2. Cod. de *Feriis*, si in die festivo fiant, tantum dicantur irritari, id est, irritanda, tamen vi citati Juris Canonici, ex quo hic loquimur, sunt ipso facto irrita.

§. 2. Citatio, ut quis compareat die festo, est irrita
 597 quamvis ibi tantum esset Festum, ubi est ille qui citatur, nam citatio respicit locum, in quo est qui citatur, uti è contra mandatum & sententia respiciunt locum, ubi est mandans vel sententiam ferens: Si autem citatio fiat, ut quis compareat intra octo dies, etiamsi octavus dies esset Festum, valet, poterisque (secundum *Suar.* & *Fagund.*) differre, ac prius comparere sequenti die, sed secundum *Bonac.* aliosque cum *Castrop.* T. 9. P. 7. num. 3. & 4. debetis prævenire.

§. 3. Ad formationem processus seu cognitionem causæ spectat examinatio testium & Jusjurandum, item depositio sola testimonii, uti probabilius cum aliis tenent *Suar.* *Bonac.* *Castrop.* num. 6. contra *Azor* & alios: imò iidem cum *Regin.* putant etiam examinationem testium vel Juramenta in causa spirituali esse illicita & irrita, sed *Sanch. in Conf.* L. 5. c. 2. D. 30 putat tantum prohiberi Juramentum judiciale, quod fit pro rebus temporalibus, non quod pro spiritualibus, nec quod fit pro fide, pace, obedientia, fama vel alia necessitate. Communis etiam est sententia cum *Castrop.* P. 8. n. 4: quando judicium vel contractus est licitus die festo, etiam licere juramentum, quia concesso principali concedantur accessoria. Probabilius autem est cum *Suar.* *Fagund.* *Laym.* *Castrop.* *Illung* n. 169. contra *Panorm.* non prohiberi alia Juramenta, quæ nec ad Judicium nec ad metum ordinantur.

§. 4. Oblatio libelli etiam pro causa temporali fieri potest, dummodo die festo non intimeretur parti adversæ, quia non videtur spectare ad formationem processus, cum non procedat à Judice vel à potestate Jurisdictionis, sed à litigante, *Fagund. & Castrop. num. 9.*

§. 5. Licitum est Advocato in Festis patrocinari, five verbo five scripto, & informare Judicem, licet fiat ob pretium, quia nec est servile, nec prohibitum, *Sanch. D. 28.* Item Judici licitum est concipere vel etiam scribere privatim sententiam postea proferendam, *Pirh.*

§. 6. Secundum *Sanch. D. 27. n. 17. Cajet. Tol. Henriq. & alios* peccant mortaliter Notarii in Festo transcribentes acta spectantia ad judiciales strepitus; sed probabilitatis id negant *Suar.* aliique plures cum *Dian. P. 2. T. 15. R. 35:* nam nec est opus servile nec prohibitum, hinc docet quoque *Dia. in Summa v. Festum. Num. 3.* non peccare Notarios, si secluso scandalo celebrent contractus die festo, quia non sunt ex forensibus, quæ prohibentur.

§. 7. Licitum est die festo facere præsentationes, institutiones, collationes, provisiones beneficiorum; item exercere actus Jurisdictionis voluntariæ, v.g. adoptare aliquem in filium, condere testamentum, hæc enim non afferunt strepitum judicialem, *Pirh. & alii cum Castrop. P. 6. n. 3, ubi n. 5. addit etiam consuetudine excusari conductiones operariorum, venditiones publicas sub hasta, v.g. bonorum alicujus defuncti &c.*

§. 8. Licitum est die festo ferre sententiam, si aliàs impediretur Justitia, si ratio temporis, v.g. conditio belli ita exigat, si sit atrocissimum crimen, ita ut ad incutiendum terrorem non sit danda mora, *Sanch. D. 29. Castrop. P. 7. n. 17.*

Z

§. 9.

604 §. 9. *Judicia, quæ de partium consensu fiunt per Judicem Arbitratorem, sunt licita die festo, est communis cum Sanch. D. 27. Castrop. num. 16. Illsung supra. Porro ille dicitur Judex Arbitrator, qui eligitur, ut dicat, quod sibi videtur, & sit suo judicio litem pacificè componat sinè ordine judiciali usitato in foro; è contrà Judex Arbitrator dicitur, qui procedit servato ordine processus forensis.*

605 §. 10. *Probabilius est contra Panormitanam etiam prohiberi executionem sententiæ latæ die non festo, quia est complementum sententiæ, Castrop. num. 12. Illsung supra & alii. Quod autem ad appellationem attinet, communior quidem sententia dicit licere die festo, sed etiam probabile est non licere, uti ostendit Castrop. à num. 13. adductis pro utraque parte Authoribus & rationibus.*

606 §. 11. *Per consuetudinem videtur nunc omnino licitus esse mercatus privatus, siue quidvis vendere vel emere clausâ officinâ, Castrop. P. 6. n. 5. Tambur. Illsung num. 171. Etiam licere contractus, si fiant sinè instrumentis & Judicis autoritate, docent Sanch. & alii cum Illsung supra.*

DUBIUM III.

Quæ opera festis diebus præcipiantur.

607 **R**esp. Præcipitur, 1. *Auditio concionis: non tamen sub mortali, nisi quatenus quisque tenetur discere necessaria ad salutem. Vid. Trid. Sess. 24. c. 4. de Reformat. Fill. T. 27. c. 8. q. 7. Bonac. T. 2. D. 5. Q. un. P. 2. n. 27. Suar. &c. Dixi, nisi quatenus. &c. quia homines rudiores & ignorantes præcipua mysteria Fidei, ea præsertim quæ*